

Mijn gender, wiens zorg? Onderzoek naar de toename in en veranderingen van de vraag naar transgenderzorg.

Das, E., Wasserbauer, M. Loopuijt, C., Plug, I., Uilhoorn, A., van der Vleuten, A., & Verhaak, C. (Februari, 2023). Radboud Universiteit en Radboudumc.

Publiekssamenvatting

Achtergrond: toenemende vraag naar transgenderzorg

De laatste jaren is de vraag naar transgenderzorg toegenomen. Ook lijkt de aard van de zorgvraag veranderd. Goed inzicht in het waarom van de toename ontbreekt. Dit onderzoek geeft antwoord op drie samenhangende waarom-vragen:

- Hoe kunnen we de toename in aantal transgender personen verklaren?
- Hoe kunnen we de toename in de vraag naar transgenderzorg verklaren?
- Hoe kunnen we verandering in de aard van de zorgvraag verklaren?

Wij hebben deze vragen beantwoord op basis van:

- analyse van beschikbare cijfers over aantallen trans personen en over vraag naar transgenderzorg
- analyse van theorieën over identiteit en gender
- focusgroepen met trans personen en zorgprofessionals
- analyse van media over de afgelopen 10 jaar

Vervolgens doen wij aanbevelingen voor beleid en onderzoek en schetsen wij een toekomstvisie.

Bevindingen

Onderzoeksvraag 1: Hoe kunnen we de toename in aantal transgender personen verklaren?

Meer zichtbaarheid trans personen, toename aantallen onbekend.

De eerste vraag in ons onderzoek was *of er meer transgender personen zijn dan vroeger.*

Een duidelijk antwoord op deze vraag is er niet, omdat belangrijke cijfers ontbreken. Wel zijn trans personen tegenwoordig meer zichtbaar. Ze laten zich meer zien en horen. Ook is er meer aandacht en erkenning voor hun plek in de maatschappij. Dit maakt het makkelijker voor transgender personen om zichzelf te herkennen in (ervaringen van) anderen. Deze conclusie is gebaseerd op onze analyse van theorieën, van de focusgroepen, en van de media over de afgelopen tien jaar.

Trans personen zijn dus zichtbaarder geworden, maar er is geen bewijs dat dit komt door een toename van het aantal transgender personen. Het kan ook zijn dat trans personen nu zichtbaarder zijn omdat ze zich nu meer durven te uiten.

Toch hebben trans personen nog geen volwaardige plek in de samenleving.

Onderzoeksvraag 2: Hoe kunnen we de toename in de vraag naar transgenderzorg verklaren?

De fuik van de specialistische genderzorg

De tweede vraag was *hoe we kunnen verklaren waarom er een toename is van de vraag naar transgenderzorg.*

Specialistische zorg is van onmisbare waarde voor trans personen. Het is alleen niet de meest geschikte plek voor alle zorgvragen. Sommige vragen zouden beter op hun plek zijn in de reguliere zorg, zoals huisartsen en reguliere ggz. Deze zorg is hier echter nog niet voldoende op ingericht.

Trans personen hebben behoefte aan zorg omdat hun lichaam niet past bij de door hen ervaren gender. En ook door het gebrek aan acceptatie in de maatschappij. Specialistische zorg voor trans personen is gericht op genderbevestigende medische behandeling. Die is van groot belang. Maar die zorg dekt niet volledig de behoeften van trans personen. Dit komt omdat er nog geen volledige maatschappelijke acceptatie en integratie van trans personen is. Het debat over hun plaats in de maatschappij, bijvoorbeeld in taal en wetgeving, polariseert en verhardt. Dat blijkt uit media-analyses. In de brede maatschappij, zoals thuis, op school en in de reguliere zorg, ontbreekt het aan up-to-date kennis en ervaring om goed om te gaan met genderdiversiteit, genderidentiteit en -expressie. Dit komt naar voren uit de gesprekken met de focusgroepen. Hierdoor blijven transgender personen last houden van het "anders zijn" – minderheidsstress. Dat wordt onvoldoende opgepakt in de maatschappij.

Op dit moment is specialistische zorg dus de enige plek waar kennis, aandacht en (psychische en somatische) zorg structureel aanwezig zijn. Terwijl het normaal zou moeten zijn dat trans personen met hun vragen over minderheidsstress op meerdere plekken terecht zouden moeten kunnen. Deze situatie leidt tot een steeds sterkere toename in de vraag naar specialistische zorg. Maar de specialistische zorg kan het gebrek aan maatschappelijke acceptatie niet oplossen. Hierdoor worden de wachtlijsten steeds langer, en daarmee de psychische nood nog hoger.

Deze situatie vraagt om aandacht in twee richtingen: enerzijds moet geïnvesteerd worden in specialistische genderzorg om wachtlijsten op te heffen; anderzijds moet kennis- en expertise vergroot worden op het gebied van genderdiversiteit in de reguliere zorg en in de bredere maatschappij, zoals op scholen.

Onderzoeksvraag 3: Hoe kunnen we veranderingen in de aard van de zorgvraag verklaren?

Oplossing en behoefte lopen uiteen

De derde vraag was *hoe we de veranderende vraag naar transgenderzorg kunnen verklaren*.

Het antwoord hierop is dat de vraag naar transgenderzorg en de inrichting ervan uiteenlopen. Er is een grote behoefte om gezien en gehoord te worden bij trans personen, maar in de huidige bredere maatschappij is hier nog geen of onvoldoende ruimte voor. Hierdoor komen allerlei soorten vragen op het gebied van genderzorg terecht bij de specialistische zorg. En de specialistische zorg is hierop niet ingericht.

Uit gesprekken met mensen die zorg nodig hebben en mensen die zorg verlenen, blijkt dat er problemen zijn met de manier waarop de zorg voor trans personen is georganiseerd. Dit zorgt voor drie uitdagingen:

1. De eerste uitdaging is dat niet alle vragen van trans personen specialistische zorg nodig hebben. Maar voor gender-gerelateerde of -bevestigende vragen is de specialistische zorg momenteel de enige optie. Dit verschil kan ertoe leiden dat mensen met een gendervraag in de samenleving worden gezien als iets pathologisch, terwijl dat niet zo is.
2. De tweede uitdaging is dat er een verschil is tussen de zorgvraag van trans personen en het huidige aanbod van zorg. Hierdoor zijn mensen vaak niet tevreden met het zorgsysteem. De specialistische zorgstructuur vereist vast omschreven diagnoses en zorgprocessen. Dat past niet goed bij de behoefte van trans personen om hun identiteit te verkennen en te ontdekken. Trans personen hebben last van de strakke structuur in de specialistische zorg.
3. De derde uitdaging is dat trans personen vaak naar specialistische zorgcentra gaan met vragen die worden beïnvloed door hun minderheidspositie in de samenleving. Dit vraagt om een gerichte aanpak op maatschappelijk niveau. Wat we zien is dat problemen die ontstaan door gebrek aan acceptatie en erkenning in de samenleving, worden aangepakt en behandeld alsof het om een medische aandoening (ziekte) gaat. Deze zogenoemde 'medicalisering' leidt tot wachtlijsten die steeds langer zullen worden, tenzij er wordt geïnvesteerd in de factoren die een rol spelen in de maatschappij als het gaat om genderdiversiteit.

Vijf Aanbevelingen

Hieronder staan vijf aanbevelingen voor beleid om de zorg voor trans personen te verbeteren:

1. **Zorg voor meer kennis** over en integratie van trans personen in de maatschappij. Leer professionals in belangrijke beroepen zoals leraren, maatschappelijk werkers en werkgevers, praten over genderidentiteit via educatieve modules en webinars. Geef hen gereedschap om het gesprek aan te (durven) gaan en bied ondersteuning via hulplijnen, zoals de kindertelefoon, slachtofferhulp en 113 en (online) steun- en informatiepunten. Sluit aan bij adviezen zoals bijvoorbeeld eerder geformuleerd door Movisie (maatschappelijk domein) en NOC*NSF (sport).

2. Zorg ervoor dat trans personen **de juiste zorg op de juiste plek** kunnen krijgen. Leg de verantwoordelijkheid hiervoor op meerdere plekken in de zorg, zoals bij huisartsen en reguliere GGZ. Vergroot daarnaast (tijdelijk) het zorgaanbod om de wachtlijsten terug te dringen en transgenderzorg toegankelijker te maken.
3. Maak de **reguliere zorg inclusiever** zodat personen met genderdiversiteit zich daar ook gehoord en gezien voelen. Stimuleer de integratie van ervaringsdeskundigen in specialistische centra. Zorg voor meer genderdiverse medewerkers onder zorgprofessionals.
4. Zorg voor **meer kennis in de reguliere zorg**. Bied educatieve modules en webinars aan voor huisartsenzorg, reguliere GGZ, GGD's over hoe om te gaan met trans personen en hoe een inclusieve benadering van genderdiversiteit eruitziet en de sociaal-maatschappelijke component van minderheidsstress. Integreer deze kennis in alle reguliere opleidingen voor zorgprofessionals.
5. Zorg voor **transparante en up-to-date communicatie** over de inrichting van de zorg. Maak duidelijk bij wie men terecht kan met welke vraag en wees helder over klachtenprocedures. Besteed aandacht aan de communicatie hierover met laaggeletterden.

Toekomstvisie

In de toekomstvisie op de maatschappij wordt genderdiversiteit niet langer als een afwijking gezien. Genderdiversiteit is zichtbaar en geaccepteerd. In de transgenderzorg zijn wachtlijsten verdwenen. Of er is in elk geval ondersteuning voor trans personen in de wachttijd. Er is meer integratie tussen de trans personen en zorgverleners door inzet van ervaringsdeskundigen. Ook zijn er meer trans personen onder zorgprofessionals. Binnen de specialistische genderzorg is expliciet aandacht voor trans personen met een non-binaire zorgvraag. Ook buiten de specialistische transgenderzorg is er meer kennis over genderdiversiteit. Hierdoor voelen trans personen zich ook vanzelfsprekend binnen reguliere circuits gehoord en ondersteund.